

Efterskrift

Søndergaard, Peter

Published in:
Mand af ære

Publication date:
2006

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Søndergaard, P. (2006). Efterskrift. I *Mand af ære: om den afhoppede sicilianske mafioso Claudio Samperi : (med visse madopskrifter og oplysninger til forståelse af Cosa nostra)* / Morten Beiter (s. 342-350). People's Press.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Forord

ved Peter Søndergaard

Morten Beiter's bog om den forhenlevende mafioso Claudio Severino Samperi knytter sig til en tradition, som indledtes for godt 20 år siden. Før den tid var ukendskabet til mafiaen stort og delvis tilsigtet.

Samperis fortælling er bemærkelsesværdig af flere grunde. Samperi blev *collaboratore di giustizia* i januar 1993, og fra det tidspunkt indgik han, som tusinder af andre afhoppede mafiosi og deres slægtninge, en pakt med retssamfundet om at medvirke til at bekæmpe mafiaen. Alligevel er det ikke hverdagskost, at tidligere mafiosi ønsker at meddele sig til offentligheden, selv om de som afhoppede mafiosi underkaster sig forpligtelser til – mod til gengæld at nyde myndighedernes beskyttelse – at fortælle, hvad de har kendskab til. Faktisk er der kun tale om en håndfuld af de mange, som har indvilget i at fremlægge deres biografi i interviewbøger og i at engagere sig i kampen mod mafiaen – ud over hvad forpligtelserne til de retslige institutioner fordrer.

Bemærkelsesværdig er også selve historien om den sicilianske Catania-mafia. Om en afgrundsdyb voldshistorie, som præger alle niveauerne i den lokale mafiafamilies hierarki. Lad det være op til læserne at vurdere, hvilken slags person Claudio Samperi er. Ingen vil kunne placere ham og hans familiekolleger i nogen dansk sammenhæng. Hans og andre "mænd af æres" liv er så eksotisk, så fremmedartet, at man ikke kender til den slags i de skandinaviske lande. Ikke engang de forskellige rockermiljøer kan fremvise noget lignende.

Man bliver næppe heller nomineret til stormester i spådomskunst, hvis man vover et øje og forudsiger, at det ikke er mange, der anerkender motiverne til de valg Samperi foretager – endsige føler sig overbevist om, at han grundlæggende ønsker eller er i stand til at angre sine forfærdelige gerninger. Moralske vurderinger af den type vil jeg ikke komme nærmere ind på her.

I stedet vil jeg kommentere nogle af de kendsgerninger, som Samperis fortælling afslører om den catanesiske mafiafamilie og om den sicilianske Cosa nostra i øvrigt. Som nævnt tilhører Samperi den eksklusive gruppe, som kaldes *pentiti* – de angrende mafiosi, der er hoppet af og samarbejder med myndighederne. Allerede fra midten af 80'erne skete de første afskalninger fra Cosa nostra, og fra 90'erne blev afhopning et decideret massefænomen. Samperi hoppede af i 1993 og kan i modsætning til de første *pentiti* kategoriseres som andengenerationsafhopper.

Før midten af 80'erne eksisterede *pentiti* ikke. De er et nyt fænomen, og takket være deres vidnesbyrd ved man meget mere om den sicilianske mafia nu, end man vidste før afhopningen begyndte. Egentlig kan man tale om, at afhoppernes vidnesbyrd har givet anledning til at mafiologien, den videnskabelige undersøgelse af mafiafænomenet, har revideret vigtige grundopfattelser.

Som det er hemmelige selskabers natur, var det meget lidt, der tidligere slap ud om mafiaens opbygning. Før afhopningen var der stærkt delte opfattelser af, hvad mafiaen var, og om den faktisk fandtes eller blot var et fantasifoster. Beretningerne fra *pentiti* har afklaret en del uenigheder, og selv om meningerne fortsat brydes indenfor mafiologien, udspiller uenighederne sig på et meget højere vidensniveau end for tyve år siden. For det kan man takke afhopperne og de retsmedsmænd og politikere, der fik tidligere mafiosi til at tage springet.

Den første bog, jeg læste om mafiaen, var Norman Lewis' (1908-2003) *The Honored Society* fra 1964, da den udkom på dansk hos Gyldendal i 1965 under titlen *Mafiaen*. Før teksten blev samlet i

bogform, havde den været bragt som føljeton i *The New Yorker*. Lewis havde deltaget i Anden Verdenskrig og opholdt sig blandt andet i Italien; han var gift med en siciliansk kvinde og havde adgang til efterretningsrapporter og italiensk litteratur om mafiaen, og det fik han brug for, da sicilianeren Michele Pantaleones nu klassiske mafiabog *Mafia e politica 1943-62* udkom i 1962.

Mafiaen blev en uhyre spændende, historisk anlagt og velskrevet bog. Også en bog, som ikke var fri for at være beundrende i sin omtale af de mere markante mafiosi og deres hemmelige selskab. Især mafiaens rolle i forbindelse med de amerikanske styrkers landgang på Sydvestsicilien, mafiaens engagement i befrielsesadministrationen samt separatisten og mafia-banditten Salvatore Giulianos hærgen i området syd for Palermo fik en fremtrædende plads. For os, der var uden større indsigt i mafiafænomenet, var det fascinerende at konstatere, at her blev udviklet et betydeligt magtcentrum uafhængigt af Den Kolde Krig. En magt, som var i stand til at beskytte sine medlemmer overalt, som reelt styrede Sicilien, og som havde et hemmeligt centralråd, hvor mafiosi af den rette støbning blev optaget i organisationen ved særlige ceremonier – hvor personer med særligt organisationsansvar var blevet udpeget gennem valg blandt alle såkaldte ”mænd af ære”. Organisationen havde regler for korrekt opførsel. Og overtrædelser blev straffet med døden.

Norman Lewis’ oplysninger om mafiaens hemmelige selskab var imidlertid ikke hentet fra Pantaleones bog; her lå hovedvægten på mafiaen i Pantaleone-familiens hjemby Villalba og den navnkundige lokale mafiaboss Calogero Vizzini. Så hvorfra kom disse påstande om en samlet mafiaorganisation? Hvorfra vidste Lewis alt dette? Det får man ikke svar på i bogen; kilderne oplyses ikke. En sådan mangel fremkaldte selvfølgelig kritik hos anmelderne. Den engelske historiker og specialist i Italiens og Siciliens historie, Denis Mack Smith, anmeldte bogen i *The New York Review of Books* i et lidt overbærende og let resigneret sprog – underforstået, at det var svært at tage bogens usædvanlige oplysninger alvorligt, når de ikke var kvalificerede. Uden troværdige, navngivne kilder var bogens påstande umulige at eftervise, hævdede Smith med god ret. Anderledes positiv var anmeldelsen i nyhedsmagasinet *The Economist*, hvor anmelderen roste forfatteren for at afdække konturerne af mafiaens samlede organisation, dens betydning for udviklingen på Sicilien og dens rolle i efterkrigsspillet.

Vi springer i tid og skriver nu 1962. Pantaleones vigtige bog om mafiafænomenet er lige udkommet. Det italienske parlament nedsætter på det regionale sicilianske parlaments opfordring en antimafia-kommission, som skal undersøge den stigende kriminalitet. Men volden tiltager, og i 1963 kulminerer mafiafejderne. Ved et bombeattentat omkommer syv politimænd. Og samme år fødes Claudio Severino Samperi.

Den akademiske verden – historikere, antropologer og sociologer, oftest af ikke-italiensk oprindelse – så dengang og de efterfølgende 20 år ingen anledning til at fravige deres grundopfattelse, at mafiaen fandtes på Vestsicilien, og at den dannede et anarkisk system af lokale mafiafamilier, som bekrigede og konkurrerede med hinanden om indflydelse, penge og ære. Hovedparten af de mange undersøgelser var retsarkiv- og lokalsamfundsstudier af såkaldte sicilianske ”agrotowns”, og vanskelighederne til trods var alene undersøgelsesernes design garanti for, at man ikke ville støde på teorien om en overordnet mafiastruktur. Videnskabsfolkene var blandt andre Hess, Smith, Blok, Schneider og Arlacchi; de var enige om, at mafiaen var et lokalt magtsystem, og at mafiavolden var en konkurrenceparameter, som var sat i værk for at fastholde lokalmagten. Italiensk lovstof, retsbedsmændene og den juridiske sagkundskab delte opfattelsen og definerede mafiaen som en lokal kriminel organisation.

Her overfor stod de fantasifulde og hårdnakkede påstande som dem i Lewis’ bog, at mafiaen også var et system med forbindelser til det politiske liv, og at mafiaen var en omfattende paraplyorganisation med faste medlemsregler og ritualer. Men de fantastiske teorier blev ikke taget

seriøst. For fuldstændighedens skyld skal det også nævnes, at der eksisterer endnu en mafiaopfattelse, dog af mere usandsynlig karakter, nemlig den i perioder populære og massivt fremførte fortælling om, at mafiaen er opfundet af personer, som ønsker at stille Sicilien i et dårligt lys.

Sådan forblev positionerne i mafiologien de følgende 20 år. Mafiakriminaliteten og volden steg op gennem 70'erne og 80'erne, i et sådant omfang at sammenhængskraften i det regionale italienske system var truet. I Syditalien og på Sicilien eksploderede antallet af attentater, og spektakulære mord prægede hverdagslivet. Men hvorfor? Hvad var forklaringen, spurgte efterforskerne. Ofrene var ikke kun mafiosi, men også centralt placerede myndighedspersoner – hele Siciliens politiske liv, lovens og ordenens opretholdere. De faldt om, skudt på gaden og i deres biler, på barer eller i deres hjem: regionens præsident, det regionale parlaments oppositionsleder, statsadvokaten, præfekten, forundersøgelsesdommeren, politikommissæren, journalister, menige politimænd, carabinieri og mange flere. Ledende repræsentanter for det sicilianske samfund blev skudt væk på få år.

Hvad er det, der foregår? I forundersøgelseskontoret for mafiakriminalitet arbejder en mindre gruppe på fem-seks forundersøgelsesdommere under ledelse af Giovanni Falcone på at opklare mordene – og ikke mindst afdække dynamikken i dette eskalerende mareridt.

Et fjernt sted i Brasilien – på flugt for myrderierne på Sicilien, på kanten til Amazonas regnskove – sidder den mærkelige palermitanske mafioso Tommaso Buscetta og ser nyheds-tv en dag i september 1982 sammen med en anden flygtet mafioso, da der vises et indslag fra Palermo, som handler om attentatet på den nyudnævnte antimafia-kommissær Carlo Alberto Dalla Chiesa og dennes hustru. De forstår, at krigen nu er brudt ud på Sicilien. Det viser sig senere, at det er Samperis boss i Catania, Nitto Santapaola, som har sendt en likvideringsgruppe ud for at rydde op i Palermo. Det er catanesernes tribut til de ledende corleonesere, Totò Riina og Bernardo Provenzano. Der skal ikke være nogen tvivl om, hvem cataneserne holder med i den verserende mafiafejde. Efter det oplyste deltager den nu 19 år gamle Samperi ikke i aktionen.

Kort efter anholdes Buscetta af det brasilianske politi, og i 1984 udleveres han til de italienske myndigheder og indleder samarbejdet med Giovanni Falcone og "antimafia-poolen", som gruppen døbes i medierne. Da det rygtes i mafiamiljøet, at Buscetta samarbejder, og da han i 1986 for første gang vidner i den store mafiaetssag i Palermo, hvor fem hundrede personer er under anklage, begynder mafiaorganisationen, som man nu aner eksistensen af, at slå sprækker. Og ud kravler de første få *pentiti*, som også ønsker at samarbejde. Navne som Vincenzo Marsala, Salvatore Contorno, Marino Mannoia, Antonino Calderone, Leonardo Messina bliver livsfarlige at bære, for ligesom Buscetta bliver de jaget vildt.

Hvad fortalte de afhoppede mafiosi til Giovanni Falcones mænd? Da deres placering i mafiasystemet ikke var den samme - afhopperne var alt mellem almindelige "soldater" og mafiosi med betroet ansvar - var deres beretninger naturligvis præget af deres perspektiv og af deres særlige dagligdag i mafiaen. Fælles for de første afhoppere var dog, at de alle tilhørte tabende eller truede grupperinger, og det farvede selvfølgelig deres vurdering af de sejrende, forenede fraktioner: de såkaldte corleonesere.

Kombinerer man afhoppernes fortællinger, og hæfter man sig ved fællestrækkene i deres vidnesbyrd, kan man sige følgende: Der findes en fælles organisation for de sicilianske mafiafamilier, som medlemmerne kalder Cosa nostra. Der er cirka fem tusinde indviede medlemmer i begyndelsen af 80'erne, og indviet bliver man efter en særlig ceremoni, hvor det nye medlem sværger troskab til den familie, han optages i, og til Cosa nostra. Sidstnævnte centrale del

af mafiaorganisationen har eksisteret siden 60'erne. Organisationen er regelstyret. Reglerne fastlægges af familietraditionen og af de toneangivende ledere.

Hvorfor er det vigtige fakta? De er vigtige, fordi de viser at mafiaen som en type organiseret kriminalitet er dynamisk og skifter form, når forhold i det miljø, som familierne opererer i, indbyder til det. Det gjorde de i 60'erne og 70'erne, hvor mafiaen kunne gøre fantastiske forretninger på de illegale markeder såvel som på de legale. Det er vigtigt, at de videnskabelige undersøgelser af mafiafænomenet overvejer denne evne til pludselig forvandling, fordi mafiologien skal fremstille sand information om sit emne, blandt andet til samfundets selvforståelse og til de retslige og politiske institutioner. Derfor er afhopperne – i det omfang de fortæller sandheden – helt nødvendige kilder for, at samfundet kan træffe korrekte foranstaltninger til at imødegå alvorlige trusler.

Afhopperne betød, at nye tider var på vej. Og når de besluttede at forlade Cosa nostra, skyldtes det interne modsætninger i mafiasystemet, kombineret med eksternt pres fra dele af det retslige og politiske system. Mafiosi kunne ikke fortsat regne med at klare frisag ved domstolene.

Hvad der fremkaldte mafiaorganisationens store modsætninger og deres resultat: de blodige opgør, er stadig uklart. Om det var et indbygget, strukturelt problem eller en konsekvens af et magtsystem, som, når det eksisterer udenfor samfundet eller på dets kant, ikke kan betjene sig af en neutral mægler, men i sidste instans må ty til rå vold for at afgøre uenigheder? Eller om modsætningerne skyldtes en strategi, hvor nogle få personer – sammensluttet i det, afhopperne kalder corleoneserne – havde besluttet at centrere magten? Det er stadig uklart, om modsætningerne udsprang af strukturelle årsager, eller om de var personligt og strategisk motiveret. De afhoppede er ikke videnskabsmænd, og deres fortællinger og tolkninger hæfter sig naturligvis ved stridens personer: ved magthavernes gode vilje eller svigefuldhed. Det gælder også Samperis fortælling, som kredser om mange navne. Men det udelukker ikke, at en central organisation er en form, som hæmmer mafiaens dynamik, men at det samtidig af de involverede opleves som en af menneskers temperamenter skabt krise. Spørgsmålet er kort sagt, om mafiafejden blev udløst af bestemte personer, eller om mafiaens helt særlige opbygning før eller siden havde fået sin krise.

Afhopperne oplevede, at mafiasystemet var hjemsøgt af en sand flod af likvideringer, og at de selv blev mere og mere isolerede; som afhopper var man truet på livet af en skånselsløs overmagt. Fronterne var kun kendt af et fåtal i systemet – af strategerne, som ønskede at centrere magten i et nyt og globalt virkende Cosa nostra. Den gamle balance mellem alliancer af lokale mafiafamilier på Sicilien skulle erstattes af en mere central styring af magten i det kriminelle miljø. Uanset hvad, der var fejdens og den eskalerende volds årsager, blev resultatet, at systemet sprækkede – og at mange af mafiaens ellers hårde bananer gik i panik og ønskede at gemme sig.

For Tommaso Buscetta, denne særprægede og intelligente mafioso, var sagen klar. Han havde det som de fleste andre efterfølgende *pentiti* sådan, at han ikke opgav mafiakarrieren på grund af moralske anfægtelser og dårlig samvittighed. Han var blevet ydmyget og tvunget til at leve som flygtning, to af hans børn og flere slægtninge var blevet myrdet. For ham var det de toneangivende corleonesere, der havde ødelagt det gode mafialiv. Det var dem, der havde ødelagt mafiaens ærværdige træk, dens forsvar for de svage, dens ordholdenhed, respekt, venskab, ærlighed. Han havde ingen problemer med at begå forræderi mod forræderne og ingen skrupler ved at medvirke til, at corleoneserne blev fjernet fra Cosa nostra. Om han så skulle stå i ledtog med Falcone. Mafiasystemet kunne efter denne renselse genopstå som lokale traditionelle familiers løse forbund og alliancer – præcis som mafiologerne før afhoppernes vidnesbyrd mente, systemet var sammensat.

Men ikke Norman Lewis, som skrev sin mafiabog netop på det tidspunkt, hvor systemets centrale elementer var under opbygning på Sicilien. Om han faktisk havde kilder, eller om han bare gættede rigtigt, ved jeg ikke, og jeg kender ikke til, at han senere udredede trådene. For det fik han ingen tak og skulle vel heller ikke have det, da hans ærinde ret beset var at skrive en opsigtsvækkende bog og ikke bidrage til den videnskabelige afdækning af mafiaens natur.

Mafiologerne fortsatte endnu 20 år med at levere delbidrag, dog ikke hele bidrag til sandheden. En af de mere kendte, italieneren Pino Arlacchi, har erkendt at han tog fejl. I sin biografiske bog om den catanesiske mafioso Antonino Calderone skriver han: "På nuværende tidspunkt kan jeg kun fastslå, at Calderones beretning tilsyneladende underbygger de fleste af resultaterne fra min forskning i mafiafænomenet, men også afkræfter mine tidligere betragtninger på ét meget væsentligt punkt. Det, jeg hentyder til, er spørgsmålet om, hvorvidt der eksisterer en formel og hemmelig sammenslutning med regler og indvielsesritualer mellem mafiosi og de klaner, der er en del af den sicilianske mafia. Antonino Calderones vidneudsagn tvinger os til at erkende, at mafiaen – i modsætning til, hvad der hidtil er blevet hævdet, ikke bare fra undertegnedes side, men fra næsten alle forskere på området – uden tvivl også er en formel organisation."

Det er næppe muligt at fjerne mafiaen med mindre den politiske kultur i Italien ændres afgørende. I begyndelsen af dette efterskrift skrev jeg, at "ukendskabet til mafiaen var stort og delvis tilsigtet". Denne påstand forudsætter, at nogen uden for Cosa nostra vidste besked, kendte sandheden om Cosa nostras opbygning og organisationens omfang, men valgte at fortie den.

Indenfor mafiologien støder man ofte på den antagelse, at mafiaens historiske opståen blev befordret af en "fraværende stat". Hermed tænker man på, at den bourbon'ske administration og det ny piemonte'ske styre i tiden op til og efter Italiens Samling i 1860 tillod lokale magthavere på Sicilien at forvalte statsmagtens institutioner. Disse lokale magthavere, sicilianske politikere, embedsmænd, jordejere og advokater fik dette råderum, fordi de i en hvis forstand garanterede centralmagtens suverænitet i rigets yderkanter og sørgede for skatteopkrævningen og den politiske stabilitet. I det samlede Italien var alliancer mellem sicilianske politikere og norditalienske politikere afgørende for magtodelingen. I Italiens politiske historie perfektionerede denne alliance sig – afbrudt af 20 år med fascistisk diktatur – i en særlig politisk kultur, kaldet "il trasformismo" – en kultur, der befordrer en pragmatisk magtdeling mellem magthavere. Dette kan forveksles med en fraværende stat, en klientelistisk stat, hvor fraktioner af magthavere har klientelistiske bytteforbindelser mellem hinanden. Den italienske stat er med andre ord ikke fraværende på Sicilien, men fraktioner af statsapparat og de politiske partier forbinder sig med lokale sicilianske magtfulde personer, herunder mafiosi. Det er mafiosi, som kan sikre deres politiske venners genvalg, og det er de politiske venner, som kan udspænde et beskyttelsesnet under deres mafiosi. Dette er en klientelistisk bytteforbindelse.

Tætte forbindelser mellem politikere, embedsmænd og mafiosi er dokumenterede kendsgerninger i Italien, også efter rekonstruktionen og Forza Italia's dannelse. Det er indlysende tidligere og i endnu højere grad nu, med den stigende kriminalisering af mafiavirksomhed, at politikeres involvering i netværk og aftaler med mafia skulle hemmeligholdes. Dette er ulegitime klientelistiske forbindelser. Disse politikere og embedsmænd har haft en viden, som bevidst er fortiet. Det er tilsigtet. De har benægtet mafiaens eksistens, og når det ikke længere var muligt, har de benægtet, at de selv har haft forbindelser til mafiaen. Opgør med mafiaen indbefatter derfor et opgør med den politiske klientelistiske kultur i Italien, blandt såvel politikere som vælgere.